

uporaba so neposredno krive za izčrpanost morskega življa kot tudi ribjih jat, strojno pridobivanje peska na peščenih obalah in rečnih bregovih najresneje ogroža obstoj nekaterih morskih plazilcev, pomembna sredozemska mokrišča izginjajo zaradi izsuševanja, množični turizem pa ogroža plaže, na katerih gnezdiijo ogrožene ptice in odlagajo svoja jajca morske želve. O vsem tem in več je govor v drugi knjigi z naslovom "Gospodarjenje z obalnimi in otoškimi ekosistemi", ki je nastala kot posledica številnih referatov in razprav uglednih strokovnjakov na dveh simpozijih: leta 1991 na Nizozemskem ter leta 1992 na otoku Hiosu v Grčiji. Že iz prve Medmaravisove publikacije znani strokovnjaki nam v 21 prispevkih predstavljajo raziskave o statusu, poznavanju in razširjenosti morskih sesalcev, plazilcev in morskih ptic. Prvič sploh so objavljene študije o načinu gospodarjenja z obalnimi in otoškimi ekosistemi (mokrišča, soline, otoki, sipine, lagune, brakična močvirja ipd.). Zanimivi pa so tudi prispevki, ki govorijo o zaščiti plazilcev in dvoživk. Še vedno strah zbujaajoči so podatki o izginjanju medvedjice *Monachus monachus* v Sredozemlju ter o ekspanziji rumenonogega galeba *Larus cachinnans*. Prvič zasledimo tudi prispevke z vsebino o razvoju turizma in o njegovi prihodnji vlogi v sredozemskih ekosistemi, zato ne presenečajo tudi prispevki o gospodarjenju z ekosistemi v Sredozemlju in Črnem morju. V knjigi je tudi seznam institucij in organizacij, ki se ukvarjajo z naravovarstvom v tem prostoru.

Tudi to publikacijo je možno kupiti pod istimi pogoji, kot je navedeno za njeno predhodno edicijo.

Iztok Škornik

PARKI ZA ŽIVLJENJE: Program za zavarovana naravna območja v Evropi
IUCN, 1994, Gland Switzerland, 150 strani

Parki za življenje je okvirni program za zavarovana območja v Evropi. Nastal je kot rezultat skupnega dela Komisije svetovne varstvene zveze za narodne parke in zavarovana območja (IUCN CNPPE) v sodelovanju z Evropsko fundacijo narodnih in naravnih parkov (FNNPE), Svetovnim skladom za naravo (WWF), Svetovnim dokumentacijskim centrom za varstvo narave (WCMC) in organizacijo BirdLife International. Pri tem je sodelovalo tudi prek dvesto posameznikov in institucij iz vse Evrope, ki so konstruktivno prispevali h končni publikaciji. Iniciativa za osnovanje dokumenta se je porodila na IV. svetovnem kongresu o parkih (Caracas, februarja 1992), vključuje pa tudi prošnjo v

poročilu IUCN *Skrb za Zemljo* (orig. *Caring for the Earth*) in sklepe UNCED s svetovnega vrha v Rio de Janeiru (junij 1992). Trenutno stanje evropskih parkov izkazuje potrebo po skupni akciji v času korenitih političnih in družbeno-gospodarskih sprememb v Evropi. Javnost postaja nestrpna, saj se vedno bolj zaveda pomena naravne in kulturne dediščine.

Cilj programa je vzpostaviti ustrezno, učinkovito in dobro vodeno mrežo zavarovanih območij za ohranitev pokrajinske in biološke raznovrstnosti v Evropi. Tako se v tem dokumentu na evropski ravni soočamo z delovnim načrtom, ki združuje usmeritve, dejavnosti in konkretne naloge za uresničitev cilja. Skupen rezultat je 30 prednostnih projektov, ki jih vodi IUCN in od katerih se nekateri že izvajajo (npr. Projekt št. 3 na temo trajnostnega turizma, Projekt št. 10 na temo usposabljanja upravljalcev zavarovanih območij v sredozemskih državah). Vsi so na mednarodni ravni in zastavljeni tako, da bodo omogočili prenos znanja in instrumentov za uveljavljanje in izboljšanje sistemov varstva zavarovanih območij. Delo samo je zastavljeno tako, da vključuje že začete pobude in programe (npr. MedWet za varstvo mediteranskih mokrišč, UNEP MAP - Program za Sredozemlje) ter veljavne mednarodne sporazume in konvencije (npr. Ramsarska konvencija o mokriščih, Barcelonska konvencija o varstvu Sredozemlja - posebno protokol o SPA, Posebna zavarovana območja). V posebni prilogi so zbrane vse začrtane iniciative, ki vključujejo Evropo kot celoto ali njena posamezna geografska in politična območja oz. področja delovanja.

V prvi vrsti je program namenjen tistim organizacijam, ki odločajo kaj se dogaja v zavarovanih območjih v Evropi (to so predvsem mednarodne institucije, vlade in lokalne oblasti kot tudi nevladne organizacije) in posameznikom, ki se ukvarjajo s planiranjem na zavarovanih območjih ali pa jih upravljajo.

Program je predstavljen v štirih tematskih sklopih in dvanajstih poglavjih. Sklopi združujejo evropsko in regijsko problematiko varstva narave, probleme upravljanja v zavarovanih območjih in probleme, ki so posledica nevednosti. Vsako poglavje na kratko poda stanje in problematiko in priporoča usmeritve, dejavnosti in potrebne ukrepe za izboljšanje varstva narave.

V prvem delu je prikazana vloga zavarovanih območij v Evropi v širšem geografskem, razvojnem in političnem kontekstu. Drugi del je posvečen Evropi in njenim kopenskimi in morskimi subregijam ter konkretnim potrebam posameznih držav. Tretji del se osredotoča na potrebna zakonska določila, njihovo plansko izvajanje in upravljanje zavarovanih območij. Posebej še poudari pomen izobraževanja kadrov ter vzpostavitve informacijskega sistema parkov in monitoringa. V zadnjem delu so v dveh poglavjih prikazane prednostne dejavnosti, potrebne za uspeh: poudarek je na ozaveščanju javnosti, da bi aktivno podpirala varstvo. Posamezne usmeritve in dejanja, potrebna za ures-

ničitev cilja, so podrobno opredeljena. *Integralni pristop* izvajanja plana pa je nujno vodilo k začrtanemu cilju.

Integracija je geografsko začrtana tako, da zajame zavarovana območja v vsej Evropi in vzpostavi prehode in povezave med posameznimi naravnimi parki (program pokriva 4,4 milijone kvadratnih kilometrov brez evropskega ozemlja Rusije, Turčije in Cipra); plansko posega v ključne sektorje družbenega delovanja (gozdarstvo, kmetijstvo, turizem, transport, energetika in industrija), organizacijsko zajame različne vrste zavarovanih območij (kategorije IUCN od I-VI). Tako se v sistemu vključijo: mreža med seboj povezanih zavarovanih območij, ostala obsežna območja naravnih ali polnaravnih ekosistemov, območja z izjemnimi krajinskimi vrednotami in vitalne populacije v evropskem merilu ogroženih vrst. V obmorskih pokrajinah se program zavzema za vzpostavitev sistema morskih zavarovanih območij. Posamezne države imajo različne probleme pri aplikaciji varstva. Prednostne naloge tudi to upoštevajo. Nove politične situacije v Srednji in Vzhodni Evropi, ki spodbujajo npr. privatizacijo in prerazporeditev zemljišč, ne smejo ogroziti niti zmanjšati obsega zavarovanih območij, zato so v programu predlagani nekateri konkretni ukrepi in sodelovanje strokovnjakov (izmenjave). Za upravljanje zavarovanih območij so opredeljena načela, po katerih se morajo ravnati države, da bodo učinkovito zakonodajo in institucijami lahko načrtovale in upravljale zavarovana območja. Tako mora vsako zavarovano območje imeti načrt upravljanja in usposobljene kadre z zadostnimi izkušnjami in znanjem za izvajanje načrta. V programu je posebej poudarjeno, da je brez sodelovanja lokalnega prebivalstva, širše javnosti in vladne podpore malo možnosti za uspeh. Sofijska konferenca evropskih ministrov za okolje 25. in 27. oktobra mora sprejeti načela in priporočila tega dokumenta in podpreti njihovo izvajanje.

Program je bil napisan v angleščini (publikacija ima 150 strani), preveden pa je tudi v francoščino, španščino in nemščino. V slovenščini obstaja samo povzetek (splošna verzija), vendar je v pripravi izid celotnega teksta. Na letnem posvetu FNNPE septembra 1995 na Bledu so bili predstavljeni že prvi delovni začetki na nekaterih izmed prednostnih projektov. Glede na to, da imamo koordinatorja izvajanja programa v Sloveniji (A. Sovinc), so dane možnosti, da bo tudi Slovenija aktivno nadaljevala začeto delo na mednarodni ravni, kot tudi poskrbela za zavarovana območja. V programu je predvideno, da se na naslednjem svetovnem kongresu o parkih (leta 2002) predstavijo rezultati njegovega praktičnega uresničevanja. Zato imamo lepo priložnost, da s slovenskimi primeri pri izvajanju programa pokažemo svetovni javnosti, da so naša zavarovana območja res *zaživila*.

Primer iz Programa za zavarovana območja: Južna Evropa in Sredozemsko morje

1) Stanje: problemi varstva, ogroženost in obstoječa

zavarovana območja, programi ter zakonski dokumenti, ki to območje vključujejo v izvajanje.

2) Potrebne aktivnosti in ukrepi (priporočila)

a) zavarovana območja naj postanejo predeli revitalizacije ruralnega gospodarjenja (prednostni projekt št. 9)

b) izboljšati status zavarovanih območij in premostiti prepad med zakonodajo in izvajanjem zakonskih določil

c) razširiti in izboljšati upravljanje določenih habitatov in ogroženih živalskih in rastlinskih vrst

d) razširiti in izboljšati morska in obalna zavarovana območja v Mediteranu

e) vzpostaviti sistem usposabljanja kadrov iz sredozemskih zavarovanih območij (prednostni projekt št. 10)

f) oblikovati neformalno mrežo povezovanja med upravljalci zavarovanih območij

g) ozaveščati ljudi, da se zavejo potrebe po varstvu in ga podprejo.

Gordana Beltram

FALCO, REVILJA ZA ORNITOLOGIJU, NARAVOSLOVJE IN NARAVOVARSTVO, ŠTEVILKA 9

Izdajatelj: Ornitološko društvo Ixobrychus, Koper

Ko smo že skoraj pozabili, da primorsko ornitološko društvo Ixobrychus izdaja tudi svoje glasilo (zadnja številka Falca, je izšla leta 1989), nas je v začetku leta 1995 presenetil izid številke 9. Po vsebini je podobna predhodnim (glavnino tvorijo ornitološki in naravovarstveni članki z aktualno vsebino), po obliki pa je zelo napredovala. To morate videti. Falco lahko sedaj, po estetski plati, postavimo ob bok katerikoli tuji ornitološki reviji.

Po uvodniku, v katerem nam urednik I. Škornik na kratko oriše zgodovino društva Ixobrychus od leta 1983 do danes, se vsebina revije v grobem razdeli na štiri večje sklope. Prvi sklop sestavljajo avtorski članki: Prispevek k poznavanju redkih in manj znanih ptic istrske Slovenije (M. Gjerkeš), Prezimovanje velikega kormorana *Phalacrocorax carbo* na Slovenski obali (I. Škornik), Pojavljanje sredozemskega viharika *Puffinus puffinus* na Slovenski obali (T. Makovec) in Prehranjevalne navade velike uharice *Bubo bubo* na Kraškem robu (L. Lipej). Torej štirje izvorni prispevki priznanih slovenskih poznavalcev ptic in njihovega življenja.

Drugi sklop so avtorski članki, prevodi in priredbe na temo varstva narave: Ogroženost dvoživk v Slovenskem primorju (K. Pobiljšaj), Črni trg z živalmi (M. Kolarič - Kohn) in Ponovno odkritje madagaskarskega kačarja *Eutriorchis astur* (L. Lipej).